

Deák Ferencz Horváth István múz. könyvtár-őr érdemeiről 1836-ban. 267

tudósok dolgozatai által, a szakirodalom színvonalán állva, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye, feladatát a lefolyt évben is megjelent 6 füzetben kellőleg betöltötte.

Midőn is az előadottakban összegezve a könyvtárnak egy évi működését, s azt Méltóságodnak tudomására hozni, hivatalos kötelességemnek tartottam, maradtam

Budapesten, 1881. július 1-én

Méltóságos igazgató úrnak
alázatos szolgálója

Majláth Béla
könyvtárőr.

DEÁK FERENCZ BESZÉDE HORVÁTH ISTVÁN MÚZEUMI KÖNYVTÁRŐR ÉRDEMEIRŐL 1836-ban.

Két év mulva lesz Horváth István születésének 100-ik évfordulója s még ma nem mondhatjuk azt, hogy ezen nagy tudósunk tudományos működése, hatása és érdemei irodalmunkban kellően méltányolva volnának. Mi volt ő magyar nemzeti culturának. ezt logjobban tudják még életben levő tanítványai; mily szolgálatokat tett a magyar tudományos irodalomnak erről tanuskodnak hátramaradt művei, de hogy mi volt ő a Nemzeti Múzeum könyvtárának hol 34 éven át a könyvtárőri tisztet viselte, ezt ma már csak azok tudják, kiket sorsuk vagy hivatásuk a könyvtár kézírataival behatóan foglalkozni késztet. Könyvtárnoksága a múzeumi könyvtár legtermékenyebb korszakaihoz tartozik, mely magyar történeti, irodalomtörténeti és bibliographiai tekintetben nagy eredményeket mutat fel. Kéziratban maradt különböző munkái 600 kötetet meghaladó külön gyűjteményt képeznek, s maradandó emléket biztosítanak számára. Kiemeljük ezekből »Lexicon Eruditorum Regni Hungariae« című 1843-ig menő munkáját, mely egymaga 248 negyedréti kötetből áll. — De nem bocsátkozunk részletekbe.

Ezúttal csak közölni kívánjuk Kónyi Manó nagybecsű munkájából¹⁾ Deák Ferencz azon beszédét mely Horváth István

¹⁾ Deák Ferencz Beszédei. 1819—1847. Összegyűjtötte Kónyi Manó. Budapest. Franklin-társulat. Magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. — 1882. XII. + 628 lap. Tartalmaz: 184 czikket illetőleg beszédet tájékoztató bevezetésekkel kísérve.

múzeumi könyvtár-őr érdemeinek elismerésével foglalkozik, mert jellemzőnek tartjuk azt, mily találóan itéli meg nagy hazánkfia Horváth István működését.

Az erre vonatkozó fejezet egész terjedelmében így szól:

»Horváth István érdemeinek elismeréséről.

A K. K. és R. R. 1836. január 30-dikán tartott kerületi ülésében fölvetetett a múzeum tárgyában kiküldött kerületi bizottság jelentése, mely egyik pontjában megemlékezvén Horvát Istvánról, a Széchenyi országos könyvtár őreről, mint a ki a tudományok, de kivált a nemzeti nyelv, historia és diplomatika körében szerzett jeles érdemei által, nemcsak a haza, hanem a külföld figyelmét is magára vonta, azon óhajtást fejezte ki hogy Horváth Istvánnak elegendő és tisztességes fizetés rendeltessék, hogy a nyomasztó anyagi gondoktól fölmentve, közérdekű tudományos munkálatait folytatni és bevégezni ideje legyen.

Deák Ferencz: Kifejté mindazt, mivel tartozik a nemzet tudósainak, kik a tudomány, nemzetiség és felvilágosodás ösvényén díszre, boldogságra vezérlik a népeket, mind pedig különösen Horvát István érdemeit; megemlíti, hogy a nemzeti nyelv s nemzetiség ügyében halhatatlan Révaynk után nálánál több érdemmel senki sem dicsekedhetik, hogy jelenleg a pesti tudományos egyetemen két katedrát foglal el, a magyar nyelvet s diplomatikát ritka tudományyal s pirulás közben legyen mondva, mint supplens tanítván, actuarius a universitásnak, a Széchenyi könyvtár őre, sok egyes munkákkal is kénytelen foglalatostkodni s mind azért, hogy az éjből is nappalt téve magát, háza népét táplálhassa. Ennyi tömérdek foglalatosság, ennyi gond között lehetetlen, hogy roppant ismereteit akként gyümölcsöztesse maradandólag hazánknak, mint ezt kevesebb elfoglaltatás között tehetné. Itt tehát az ő jutalmazásával, melyben érdemeinek elismerése a legfőbb rész, kettős czél lesz érve. Egyik, hogy a nemzet megteszi, a mivel tudósainak, önjava tekintetéből is, és másoknak serkentő például tartozik; másik, hogy Horvát Istvánnak mód nyújtatik különböző foglalatosságai közül a terhebbektől megválni, ez áltas más tudós hazánkfiainak is magok alkalmazására utat nyitni s a nemzet roppant hasznára, nemzetisége kifejtésére szánt munkálódását nagyobb hatással folytatni.«

Ezzel kapcsolatban közöljük Deák Ferencz 1836-ik évi követjelentésének azon részét is, mely a M. N. Múzeumra vonatkozik, s szószerint így hangzik:

»A nemzeti múzeumra nézve meghatározták, szavazatunk ellenére, az ország rendei, hogy mivel annak épülete jelenleg majdnem használhatatlan állapotban van, egy új alkalmas és díszes épületnek felállítására közsegedelem formában rendes kivetés útján fölosztandó 500,000 pengőforintok fiztessenek; elhatározták továbbá, hogy a concurrentialis pénztárban levő 200,000 pengőforintnak évenkinti kamatai, melyek az 1827. évi XVII. t. cz. rendelete szerint eddig a Ludovicaea fundusának gyarapítására fordítottak, ezentúl évenkint a nemzeti múzeum pénztárába folyjanak. Jankovich Miklós úr becses gyűjteményének kialakított ára pedig 125,000 pengő forintban szintén kivetés útján legyen megfizetendő. Végre a gr. Ráday nemzetiségnek jeles könyvtárára nézve az végeztetett, hogy ő királyi főhercegsége, országunk nádora, ezen könyvtárnak megvizsgáltatásá: a, sőt ha azt méltónak találja, alku szerinti megszerzésére is megkéressék.

Ugyanekkor tudós és lelkes hazánkfianak Horvát István úrnak, a Széchenyi országos könyvtár őrének, kifáradhatatlan munkássága és roppant ismeretei által a külföldön is köztiszteltet nemzetünkől pedig a hazai történetek, diplomatika és magyar nyelv körül szerzett jeles érdemeivel hálát és köszönetet vívott ki magának, nem annyira jutalmul, mint inkább nemzeti közmeztiszteltetés gyanánt egyedül és egyenesen személyére fizetésén kívül évenkint 2000 pengőforint rendeltetett adatni. Meghatározottatott végre az is, hogy a nemzeti múzeumnak lajstroma elkészítettvén, az egy országos választmány által hitelesítették, és mindezen pontok egy külön törvénybe lőnek iktatva.

Megkell itt említenünk nagyméltóságú gróf Illésházy István főasztalnok és nagyméltóságú Pyrker László patriarcha egri érsek uraknak jeles ajándékát is, melylyel a nemzeti múzeumot gazdagították; ugyanis az első dubinczai kastélyában volt becses könyvtárát, a másik pedig 140 darabból álló eredeti képeknek jeles gyűjteményét a nemzeti múzeumnak ajándékozták.«